

K 25. VÝROČIU ČASOPISU ATEROSKLERÓZA

Štvrt' storočnica časopisu Ateroskleróza je jubileum, ktoré si zasluhuje pripomenúť význam vzniku a pôsobenia tohto, v našich podmienkach, unikátneho odborného média. Reminiscencie vzniku, vývoja, poslania a perspektív časopisu predstavíme na báze príspevkov, ktoré boli publikované k 10. a k 20. výročiu vydávania Aterosklerózy.

Ako uvádzajú autori v čísle 1-2 v roku 2016: „Jubileum zväčša núka dôvod na rekapituláciu. Ak trvá niečo dvadsať rokov môžeme hovoriť, že „to má tradíciu“. Tradícia znamená potvrdenie, že sme sa vydali správnou cestou. Aby sme si mohli zaspomínať na uplynulých 20 rokov, musíme sa vrátiť na začiatok 90. rokov XX. storočia. Deväťdesiate roky priniesli mnoho prevratného. Slovensko sa osamostatnilo a začalo si budovať vlastné štruktúry. Nástupníctvo po ČSFR v oblasti riešenia aterosklerózy bolo postúpené listom sekretára Českej sekcie pre aterosklerózu pri Českej patofyziologickej spoločnosti z 16.2.1994 do Spoločnosti klinickej biochémie (SKB), pri ktorej už bola vytvorená *Sekcia pre aterosklerózu (SPA)*.

Predtým však bol prelomovým, z pohľadu histórie Slovenska, rok 1980, keď pod záštitou Endokrinologického ústavu SAV Bratislava, vedeného prof. MUDr. Podobom, usporiadal MUDr. Palkovič Medzinárodné sympóziu na tému: Hormones, Lipoproteins and Atherosclerosis. Podobne sa problematika vyvíjala vo svete, ale o cca 15 rokov skôr. V roku 1966 sa uskutočnilo prvé medzinárodné sympóziu o ateroskleróze v Aténach. Zúčastnila sa ho stovka vedeckých pracovníkov pod vedením prof. A. Howarda MD, prof. R. Paolettiho MD a prof. D. Haustovej MD [4]. Objavenie LDL receptorov a zavedenie statínov do klinickej praxe definitívne potvrdilo cholesterolovú hypotézu aterosklerózy. Táto bola neskoršie doplnená o poznanie celulárnych procesov v ateroskleróze a rozšírenie konceptu rozvoja aterosklerózy o účasť mnohých krvných a artériových komponentov v iniciácii a progresii ochorenia. Určená bola úloha imunitných a zápalových komponentov v aterotrombóze. Zavedený bol nový koncept instability plakov a ich ruptúry. Dôležité sa ukázalo zvažovanie nutričných zmien a zmien životného štýlu v prevencii aterosklerózy. Začal dominovať globálny koncept diagnostiky a liečby aterosklerózy v sekundárnej a primárnej prevencii kardiovaskulárnych ochorení. Makrovaskulárne komplikácie diabetu, či metabolického syndrómu, modifikovateľné úpravou lipidového spektra sú novým trendom v liečbe diabetu druhého typu. Toto sú spolu dôvody pre multidisciplinárny prístup riešenia problémov aterosklerózy. Pramena najmä z patobiochémie lipidového metabolizmu a vytvárajú podstatu našich aktivít, ktorá sa odráža na stránkach časopisu [6].

V roku 1996 na IV. Pracovnom dni Sekcie pre aterosklerózu SKB, z iniciatívy predsedu Sekcie pre aterosklerózu, výbor poveril MUDr. Jozefa Turaya a doc. MUDr. Jozefa Kollára, DrSc. vytvorením predpokladov

pre založenie časopisu Ateroskleróza. Po prípravách v roku 1996 a náležitom legislatívnom schválení v roku 1997 začal vychádzať nový časopis Ateroskleróza [4]. Vďaka týmto „pionierom“ boli položené základy Aterosklerózy, udali smer, publikovali, realizovali špecializačné kurzy, oslovovali autorov príspevkov a svojou autoritou udržiavali kredit a existenciu časopisu aj v neľahkých ekonomických podmienkach.

Prvým šéfredaktorom časopisu Ateroskleróza sa stal MUDr. Jozef Turay a odborným redaktorom sa stal doc. MUDr. Jozef Kollár, DrSc. Hneď v prvom čísle boli uverejnené názory zakladajúcich členov s výhľadom do budúcnosti. Časopis Ateroskleróza mal integrovať pracovníkov mnohých odborov, tak aby ateroskleróza, ako interdisciplinárny problém, bola komplexne rozoberaná, riešená a nové poznatky boli aplikované do dennej praxe. Aj toto mal byť príspevok k tomu, aby časopis pomáhal pri ovplyvňovaní nepriaznivého stavu vo výskyte a úmrtnosti na kardiovaskulárne ochorenia v našej spoločnosti [6]. Prvé vydania a redakcia boli zaštitené košičkou firmou HUMA-LAB, ktorej vedúci Ing. J. Mucha sa stal technickým redaktorom časopisu.

MUDr. J. Turay neskôr, v máji 2017, abdikoval z vedenia časopisu a docent Kollár nás navždy opustil v januári 2018 [5]. Za predsedu redakčnej rady bol v roku 2018 zvolený prof. MUDr. Daniel Pella, PhD., významný, medzinárodne známy odborník na poli kardiológie, lipidológie a člen viacerých redakčných rád odborných časopisov.

Dominantnou témou časopisu mal byť metabolizmus v širšom slova zmysle. Dyslipoproteinémia, ako metabolická porucha a základný faktor v rozvoji aterosklerózy, sa prelína s viacerými problémovými okruhmi. Je to napríklad problematika kyseliny močovej, diabetu, či výživy. Vzťah aterosklerózy k rôznym orgánovým lokalitám - tepny, obličky, mozog, pankreas, dáva predpoklady pre širokú bázu spolupráce odborníkov i publikačných výstupov. Z takýchto myšlienkových pochodov vychádzala redakčná rada pred 25. rokmi.

Zrkadlom vývoja obsahu časopisu a premien nazerala na aterosklerózu, ako medicínskeho problému, je postupná zmena členstva Redakčnej rady Aterosklerózy a vývoj zamerania článkov publikovaných v časopise. Na začiatku v redakčnej rade dominovali klinickí biochemici a metabolicky orientovaní kardiológovia. Neskoršie sa pridali pediatri a v posledných rokoch klinických biochemikov dopĺňajú aj nahrádzajú internisti. Tento trend nie je slovenské špecifikum. Obdobný trend bol aj v iných krajinách. Stav poznania, zavádzania nových liečiv, výstupy metaanalýz reflektovali aj publikované články, ktoré v začiatkoch mali opisný a observačný charakter. Neskoršie dominovali články pojednávajúce o vplyve liekov na dyslipoproteinémiu a aterosklerózu. Začali sa objavovať

prvé odporúčania pre diagnostiku a liečbu dyslipoproteínemii a aterosklerózy [7]. Na báze článkov publikovaných v Ateroskleróze vznikli i významné monografie a súborné publikácie zamerané na lipidy a lipoproteíny [2], na patofyziológiu a epidemiológiu aterosklerózy [3] alebo tiež štúdiá o ateroskleróze a tukoch a možnostiach ochrany [1].

Záležitosti v živote nie sú závislé len od práce a entuziazmu, ale často aj od peňazí. Firma HUMA-LAB sa v roku 2003 rozhodla, že už nebude zameriavať svoje aktivity na edíciu nášho časopisu. Po schválení reštrukturalizácie Sekciou pre aterosklerózu Slov. spoločnosti klinickej biochémie, spoluzakladateľ časopisu, vtedajší hlavný odborný redaktor doc. MUDr. Jozef Kollár, DrSc. a zároveň emeritný prednosta Ústavu experimentálnej medicíny UPJŠ LF (ÚEM UPJŠ LF) v Košiciach, navrhol edičnú spoluprácu práve s UPJŠ LF. Predsedníctvo Slovenskej Sekcie pre aterosklerózu a vedenie UPJŠ LF podporili toto prepojenie a vzájomnú spoluprácu pre všeobecný prospech a po nevyhnutných rokovaniach oboch strán vznikla dohoda o spolu vydávaní časopisu Ateroskleróza. Celý proces zabezpečoval doc. MUDr. Milan Kuchta, CSc., vtedajší prednosta ÚEM UPJŠ LF aj z titulu funkcie prodekanu. Dohoda z roku 2004 zašitíuje spoluprácu na vydávaní časopisu Ateroskleróza spoločne medzi SPA SSKL, o. z. SLS a UPJŠ LF Košice. Zástupcom šéfredaktora sa stal doc. MUDr. M. Kuchta, CSc., došlo k prehlbeniu profilácie časopisu spomínaným „klinickým smerom“, zintenzívnila sa medzinárodná spolupráca a spolupráca s akademickou sférou a s reálnou praxou.

Od roku 2003 je časopis Ateroskleróza indexovaný v medzinárodnej báze časopisov COPERNICUS, EBSCO a CIBA/Med, a je tak medzinárodne uznávaný. Po ročník 2013 vychádzal časopis v 4 číslach ročne, od roku 2014 vychádza ročne v dvoch dvojčíslach. Nemožno zabudnúť ani na tých, ktorí stoja často „v pozadí“ tvorby časopisu a jeho akvizície. V rokoch 2004 - 2008 pracovala ako technická redaktorka pani Ľubov Labaničová a v súčasnosti túto funkciu precízne vykonáva pani Dagmar Smreková. Už od založenia časopisu, ako neúnavný člen redakčnej rady, pôsobí RNDr. Darina Petrášová, PhD., ktorá zároveň zabezpečuje aj akvizície časopisu, kontinuálne už od jeho vzniku. Časopis sa prvé roky tlačil vo vydavateľstve ADIN, s.r.o. v Prešove, v súčasnosti sa tlačí v košickej firme Equilibria, s.r.o.

Považujeme za úspech a sme aj vďační, že si Ateroskleróza našla za 25 rokov čitateľskú základňu, ktorou sú stovky lekárov, doktorandov, ale i študentov medicíny, ktorí ho využívajú v rámci odborného rastu doma i zahraničí. Treba oceniť, že v časopise sú publikačne aktívni nielen domáci, ale tiež i zahraniční autori, čo zvyšuje jeho úroveň. Na participácii v publikovaní prác zahraničnými autormi mal veľkú zásluhu Doc. Kollár, najmä pre jeho odborné kontakty s nimi. Zo zahraničných autorov publikovali v Ateroskleróze napr. autori: Bláha, Bultas, Hlúbik, Hyánek, Svačina, Teplan, Tvrzická, Zeman, Zikmund, Žák, (Česká republika), Avirám (Izrael), Andreeva, Tertov, Orechov (Moskva), Jarosch (Drážďany), Sharifi (Irán), Volpe (Rím), Wybrańska (Krakow), Fodor (Otava) Šrámek (Kalifornia), Stary (New Orleans).

Udržať takúto štruktúru a úroveň časopisu, kde sú pravidelne uverejňované aj pôvodné práce, nie je jednoduché. Publikáčny potenciál autorov ovplyvňuje stále väčšia koncentrácia výskumu na multicentrické štúdie a štúdie veľkých korporácií. Informačný pretlak internetu a ostatných elektronických médií v prinášaní aktuálnych novínok z kongresov a edukačných kurzov, len vyhocuje problém printových médií, nielen tých odborných. Súčasne však pociťujeme, že informácie vo veľkom množstve odpútavajú pozornosť od podstatného, oberajú nás o možnosť koncentrovať sa na niečo ciele a ich pretlak zhoršuje schopnosť mozgu správne vyhodnocovať poznatky. Aj v tom spočíva naša misia ako toto zvládnuť v špecifickej problematike aterosklerózy na základe koncepcnej práce redakcie. Časopis má pomáhať nájsť zmysel a správnu orientáciu v tejto rýchlej smršti informácií a poznať to podstatné v danej dobe. Toto ostáva úlohou užšieho vedenia časopisu, ale aj jeho redakčnej rady a s podporou nových mladších odborníkov, ktorí by mali postupne pokračovať v edícii našej spoločnej Aterosklerózy. Medzi autormi v posledných rokoch sa objavujú viacerí perspektívni odborníci s výsledkami svojich prác i komentárov k odporúčaniam a prehľadovým článkom, ktorými pomáhajú zorientovať sa čitateľom v „mase informácií“. Časopis je nielen priestorom pre uverejňovanie názorov mienkotvorných odborníkov, ale je aj miestom, kde sú uverejňované tézy PhD. prác, i čiastočné výsledky riešenia grantových projektov. Chceme týmto aj poďakovať prispievateľom a podporovateľom časopisu, bez ktorých by nebolo možné jeho pravidelné a zmysluplné vydávanie.

Uvažujeme, že by bolo prospešné, pre rozvoj časopisu a jeho vyššie zmienené úlohy, keby vychádzal aj v elektronickej forme. Časopis sa pripravuje v roku 2022 na pridelovanie medzinárodného kódu DOI všetkým nosným publikáciám v Ateroskleróze, čo by malo umožniť ich väčšiu penetráciu k cieľovým čitateľom i zvýšiť citovanosť článkov (*Digital Object Identifier, čo je ako ISBN tlačeného dokumentu. Predstavuje jedinečné číslo, ktorým je dokument identifikovaný v digitálnom prostredí internetovej siete. V prípade presunu digitálneho dokumentu na novú webovú lokáciu zostáva DOI stále rovnaké*). Toto je jedna z úloh do budúcnosti pre vedenie časopisu.

My, za redakčnú radu časopisu Ateroskleróza – *Metabolizmus - Klinika - Liečba - Atherosclerosis - Clinic - Treatment*, prajeme časopisu, aby sa rozvíjal aj v ďalších ročníkoch a pokračoval k tomu, aby bol uznávaným periodikom s perspektívou na indexovanie v SCOPUS, lebo jeho hlavná tematika je stále v centre významného záujmu medicíny.

1. Kollár J.: Ateroskleróza – Tukey – život či naša záhuba? Dá sa pred ňou chrániť? OPAL, Prešov 1993, 216 s. 80-967239-2-8
2. Kollár J. Lipidy a lipoproteíny. Vydavateľ: Ústav experimentálnej medicíny UPJŠ LF Košice 1996, 312 s., ISBN 80-967388-7-9

3. Kollár J.: Aterotrombóza – patofyziológia a epidemiológia. Equilibria s.r.o., Košice 2016, 523 s., ISBN 978-80-8143-174-6
4. Miras, C.J. Howard, A.N. Paoletti, R.: Recent Advances in Atherosclerosis. International Symposium, Athens 1966, Karger, Basel 1968, 663 s., ISBN: 978-3-8055-0383-9
5. Redakcia: doc. MUDr. Jozef Kollár, DrSc. - nekrológ. Ateroskleróza, 22, 2018, 1-2, s.1127-1128.
6. Turay, J.: Desiate narodeniny dovŕšil náš časopis Ateroskleróza. Ateroskleróza, 11, 2007; (1-2):3-4.
7. Turay, J., Kuchta, M., Petrášová, D.: 20. narodeniny časopisu Ateroskleróza. Ateroskleróza, 20, 2016, (1-2):889-890.

Za redakciu časopisu

Prof. MUDr. Daniel Pella, PhD.
Doc. MUDr. Milan Kuchta, CSc.
RNDr. Darina Petrášová, PhD.